
**FUNCTII PSIHICE INTEGRATOARE
PROMOVATE DE NEUROPSIHIATRIA
INFANTO-JUVENILA**

**PROF.MIRCEA LAZARESCU
SINAIA, SEPTEMBRIE 2014**

Medicina e o practica ce a functionat in toate societatile cunoscute. Disociatia intre patologia somatica si psihica e o diferentiere culturala tardiva.

Compromisul realizat in sec.XIX cand medicina psihiatrica a fost inclusa in grupul clinicilor medicale sub un statut similar cu al acestora, a condus la constituirea unei semiologii obiectivante, bazata pe observatia atenta si prelungita a psihoticilor azilari.

Secolul XX a debutat cu deschiderea antropologica a hermeneuticii psihanalitice si cu propunerea lui Jaspers de a privi starile psihopatologice incomprehensibile cu aceeasi ochi cu care privim reactiile comprehensibile anormale.

Evolutia societatilor democratice si procesul de desituationalizare a suferinzilor psihici au ridicat cu acuitate problema unei intelegeri antropologice a psihopatologiei, care sa fie compatibila cu intelegerea ei dupa modelul medical.

Aceasta intelegere concomitent medicala si antropologica, a fost favorizata in a doua jumătate a sec.XX de afirmarea neuropsihiatriei infantile. Aparuta ca o ramura a medicinei psihiatrice aceasta s-a impus ca o importanta provocare stiintifica, favorizand dezvoltarea unor doctrine precum:

- Doctrina sistemic familiara
- Doctrina vulnerabilitate/stres/rezilianta
- Psihopatologia developmentala si a ciclurilor vietii

O imprejurare stiintifica fericita a fost articularea acestor cercetari cu noua orientare a psihologiei ecolutioniste.

In ultimele doua decenii neuropsihiatria infanto-juvenila a fost principalul creuzet in care s-a elaborat un nou set de cunostinte privitoare la psihismul specific omului. La aceasta au participat, in marginea provocarilor clinice, contributii conjugate derivate din mai multe directii. Astfel, si-au adus contributia:

- Cognitivismul psihologic, corelat cu progresul neurostiintelor si a inteligentelor artificiale si conjugate cu neofenomenologia, neopsihanaliza si filosofia mintii;
- Metodologia sistemica, cea a modelelor si studiilor longitudinale;

-
- Interpretarea evolutionista a psihismului ca bazandu-se pe structuri modulare adaptative ce se transmit genetic si cultural.

Astfel orientate, cercetarile au condus la descrierea unei functii generale ca: capacitatea teoriei mintii (inscrisa in cognitia sociala), coerenta centrala perceptiva, functiile executive etc.

Vom incerca in continuare o sinteza a acestei noi orientari a bazelor psihopatologiei.

Un exemplu provocator ar putea fi extras din directia unui sindrom mult comentat in ultimul timp: ADHD.

Investigarea intr-un teritoriu necunoscut e realizata de animal, atunci cand este singur, in conditiile unei atentii distributive si a unei vigilitati crescute, insotita de o stare de alerta, care sa permita reactii rapide. Aceasta functionare poate fi considerata un modul adaptativ, pe care copilul mic il exerseaza spontan.

Prezenta persoanei de atasament, reala sau reprezentata, creste nivelul de organizare a comportamentului investigator.

In mediu necunoscut in care sunt prezente pericole, tensiunea investigatorie se potenteaza cu alerta neurovegetativa.

“Modúlu” adaptativ al explorarii investigatorii si al alertei in fata pericolului, se poate manifesta excesiv si decontextualizat, ca sindrom ADHD si sindrom anxios.

Aceasta prezentare schematica a derivarii starilor psihopatologice din disfunctia unor moduli adaptativi poate folosi ca introducere la tema functiilor psihice de sinteza care vor fi comentate in continuare.

În ultima perioadă, în paralel cu afirmarea edițiilor succesive ale Manualului DSM, care în esență rămâne tradiționalist, s-a produs o schimbare de optică și limbaj datorată afirmării psihopatologiei sistemic familiale și developmentale; precum și doctrinei evoluționiste. Cognitivismul, neofenomenologia și filosofia minții au susținut această modificare de paradigmă, care s-a manifestat odată cu progresele neuroștiințelor și a inteligențelor artificiale. Psihologia și psihopatologia au început să graviteze în jurul conceptului de sine (self). Noua paradigmă psihopatologică a introdus în cercetare modelarea și ideea unor funcții (psihocerebrale) generale cu rol adaptativ, a căror disfuncție ar fi responsabilă de condițiile psihopatologice. Se pot menționa 10 funcții importante:

-
1. **Cogniția socială, bazată pe funcționarea creierului social;**
 2. **Funcțiile executive;**
 3. **Coerența centrală în perceperea formelor semnificante și filtrul informativ ierarhizat ce funcționează în procesarea informației directe (online);**
 4. **Schema și imaginea corporală cu rol în delimitarea spațiului intern (subiectiv) de spațiul extern (obiectiv);**
 5. **Atenția structurată și sintetică, ce asigură raportarea operativă la situația problematică actuală; și la preocupările și proiectele transactuale;**
 6. **Instanța metareprezentatională care permite operarea pe modele probabiliste ale realității, precum și evaluarea și integrarea narativă a episoadelor trăite;**
 7. **Identitatea biografică a sinelui, flancat de înrădăcinarea sa corporală și de indexierea sa socială;**
 8. **Limbajul narativ și evaluativ**
 9. **Funcțiile atașamentului și subiectivității reflexive.**
 10. **Funcția integratoare a sinelui**

1. Cognația socială constă în capacitatea individului, bazată pe capacități cerebrale înnăscute ce se validează developmental în contextul relațiilor interpersonale, de a recunoaște specific fața umană, cu expresivitatea ei; și de a interacționa expresiv, mai ales prin privire. Privirea conjugată a sugarului cu cea a mamei dezvoltă interesul copilului pentru ambianță și primele modalități de comunicare intersubiectivă; la 8 luni figura maternă e percepută ca un întreg semnificativ distinct de cel al străinilor și putând fi reprezentată; la 18 luni copilul poate imita pe cineva neprezent; prin funcția “internal working model” imagoul mamei, a persoanei de atașament, e internalizată, prezentă constant în interioritatea psihismului copilului; la 3 ani se instituie capacitatea de mentalizare (Teoria minții – ToM); care constă în capacitatea copilului de a intui din privire intențiile și credințele altei persoane, într-o situație dată; în anii următori această intuire a stării mentale situaționale a altuia se nuanțează, mai ales în contextul dialogului.

2. Funcțiile executive constau în capacitatea subiectului de a iniția și planifica acțiuni cu scop, care urmează să se desfășoare în etape succesive; subiectul devine capabil să mențină direcția obiectivului de atins în ciuda circumstanțelor care uneori tind să îl devieze, într-o manieră care permite totuși flexibilitatea conjuncturală; execuția este monitorizată în direct prin informație feed back și prin evaluarea etapelor parcurse; strategiile de atingere a obiectivului pot fi și ele reorganizate pe parcurs.

3. Coerența centrală în direcția configurațiilor perceptive e o funcție care permite delimitarea unei figuri semnificative pe un fundal accesibil, cu integrarea armonică a părților în ansamblu; deficitul acestei funcții conduce la atenție crescută acordată detaliilor, deficiența delimitării figurii de fundal, dificultati in recontextualizarea și in reconvertirea atenției perceptive față de informații noi. Funcția coerenței centrale presupune și încadrarea unei percepții focalizate în ansamblul unei situații evenimențiale mobile; situatie care are o anumită semnificație pentru subiectul ce o centrează. Tot în relație cu această funcție se plasează filtrul informativ atențional, care ierarhizează spontan informațiile în raport cu importanța lor pentru o sarcină urmărită de subiect; acest filtru funcționează atât în planul căutării informațiilor în exterior cât și în cel al căutării lor în memorie și a integrării informației inverse.

4. Schema corporală constă în reprezentarea psihocerebrală a limitelor propriului corp care delimitează un spațiu interior în raport cu spațiul exterior al ambiantei situaționale. În spațiul interior sunt resimțite senzațiile corporale și durerile; dar tot în el e plasată mintea (sufletul), sentimentele, gândurile, amintirile, reprezentările și în general subiectivitatea intimă a psihismului uman. În spațiul exterior, printre obiectele aflate la diverse distanțe de accesibilitate față de propriul corp, se întâlnesc și alte persoane umane, care sunt recunoscute ca ființe ce au o minte și o subiectivitate proprie. Propriul corp este pentru subiect principalul instrument de acțiune și comunicare cu alții. Expresivitatea propriului corp constituie imaginea corporală, prin intermediul căreia subiectul e receptat de alții, cu care comunică și pe care-i poate influența.

5. Atenția sintetică asigură raportarea operativă a subiectului la situația problematică actuală în care e implicat și pe care o rezolvă activ. Prin această ancorare, acțiune și rezolvare, se structurează pentru subiect prezentul său trăit, ce se reliefează între trecutul memorabil și viitorul proiectat și expectat. Prezentul trăit are o structură ce se derulează de obicei în cadrul unui eveniment la care participă mai multe persoane cu care subiectul colaborează; și care poate fi apoi reamintit și relatat de toți participanții. Trăirea situației prezente se realizează pe fundalul stării de vigilitate psihobiologică și este principala modalitate de conexiune a subiectului cu lumea. Orice persoană este angajată concomitent în mai multe preocupări și proiecte, cu diverse obiective și durate de desfășurare, ce se derulează în paralel cu primplanul trăirii actuale, asigurând acesteia un fundal de “adâncime temporală” până la nivelul unei instanțe a duratei identitare.

6. Instanța metareprezentatională constă dintr-o funcție structurală a psihismului persoanei care permite operarea pe modele ale situației actuale, cu eventualități probabiliste, în vederea rezolvării problemelor practice și teoretice; soluțiile evaluate la acest nivel, sunt apoi tatonate în practică, pentru a fi implementate efectiv în comportamentul eficient. Tot la nivelul instanței metareprezentationale se realizează evaluarea situației actuale și a plasării în ea a propriului sine, autoevaluarea situațională și raportată la alții. În sfârșit, la nivel metareprezentational se realizează și integrarea narativă a episodului trăit, pentru introducerea sa în memoria biografică; și, complementar, evocarea reprezentativ imaginativă a episoadelor biografice. Prin valențele sale narrative, instanța metareprezentatională se corelează cu rețeaua narativității culturale supraindividuale, populată cu eroi istorici și fictivi.

7. O funcție esențială a psihismului persoanei umane este cea a identității biografico caracteriale, susținută de sentimentul continuității duratei personale. Această funcție identitară face corp comun pe de o parte cu identitatea biocorporală a subiectului, ce susține existența sa între naștere și moarte. Pe de altă parte, ea este configurată de identitate sa socioculturală, ce se definește supraindividual prin nume, acte de identitate, statut și rol social, creații, prezența subiectului ca el în narațiuni mai mult sau mai puțin publice sau private.

8. Funcția limbajului narativ este esențială pentru psihismul uman; ea se realizează prin limbajul natural și variate sisteme semiotice ; fiind integrată în funcționarea generică a logosului uman. Limbajul narativ, evaluativ, analitic și critic, potențează desfășurarea tuturor celorlalte funcții psihice ale persoanei. Prin limbajul narativ subiectul se autoafirmă ca erou de narațiune, pentru sine și pentru alții.

9. Atașamentul e în prima instanța o funcție biopsihologică specifică mamiferelor, care se manifestă însă amplu la om, datorită nașterii sale premature și a dezvoltării ontogenetice a creierului în contextul atașamentului intersubiectiv. Prin atașament subiectul se identifică cu altul (mama etc.) și preia, interiorizând, imagoul persoanei de atașament. Mediul social, intersubiectiv și cultural în care se dezvoltă psihismul uman, configurează o diagramă intim/public. De-a lungul acesteia, subiectul își afirmă delimitarea și unicitatea, în condițiile unor relații intime, uneori fuzionale. În același timp el structurează o relaționare cu variate persoane și personaje, ce se află la diverse distanțe psihologice față de nucleul intimității sale.

Cele 9 funcții menționate ca specifice psihismului uman sunt centrate de sinele reflexiv și intențional al persoanei. Acest nucleu al sinelui vizează intențional lumea și semnificațiile acesteia, în contextul înrădăcinării sale în propria-i corporalitate și a unui permanent comerț intersubiectiv. Subiectul conștient are în permanență sentimentul spontan al originării în sine a propriilor trăiri și intenții. El se resimte constant ca o ființă unică, reflexivă și delimitată, cu toate multiplele sale relaționări. Astfel încât subiectul nu are dubii că trăirile ce se originează în sine, îi aparțin lui însuși, fiind responsabil pentru ele.

Semiologia psihopatologiei ,care se constituise in mare masura atunci cand Jaspers a propus reactiile comprehensive anormale si metodologia cazului tip ideal, se referea la perturbarea celor trei"facultati"psihice: de cunoastere, emotiva si volitiva (motivational comportamentala). In mijlocul acestoa, Jaspers a incercat sa plaseze eul constient. Actuala psihologie antropologica bazata pe cognitivismul fenomenologic, pe doctrina developmentala si evolutionista, sugereaza un alt evantai de functii, centrate si ele de un sine.

Aceste functii prin perturbarea lor, prin desimplicare si printr-o manifestare rigida,, ar putea da seama, poate, mai bine de manifestarile psihopatologice pe care le inregistreaza clinica psihiatrica actuala, inclusiv atunci cand psihismul cade pe orbita psihotica.

Clinica psihiatrica in general si neuropsihiatria copilului si adolescentului in special reprezinta nu doar aspecte ale unor ramuri ale medicinei.

Ele constituie si provocari antropologice generale.

Rezultatele ultimelor decenii au ridicat aceasta ramura a medicinei la rangul unor discipline de varf printre stiintele despre om.

VA MULTUMESC!